

судом призначено іспитовий строк, осіб, схильних до вчинення правопорушень на ґрунті сімейно-побутових відносин, хворих на СНІД та венеричні хвороби; тих, які займаються проституцією; осіб, які втягують неповнолітніх до злочинної або іншої протиправної діяльності; осіб, які ухиляються від сплати аліментів; осіб, які не виконують свій батьківський обов'язок стосовно належного виховання та утримання дітей; неповнолітніх правопорушників, у тому числі тих, які ухиляються від роботи чи навчання.

З метою забезпечення дієвого індивідуально-профілактичного впливу на правопорушника члени громадських формувань залучаються до: проведення індивідуальних профілактичних бесід з особами, схильними до вчинення правопорушень; проведення індивідуально-виховних бесід з неповнолітніми правопорушниками; проведення роз'яснювальної роботи серед батьків [6].

Перелік використаної літератури:

1. Закон України "Про Державну кримінально-виконавчу службу України" від 23 червня 2005 р. № 2713 - IV // Відомості Верховної Ради України - 2005.
2. Бородін ІЛ Адміністративно-юрисдикційний процес: Монографія. - К.: Алерта, 2007. - 184 с.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України // прийнятий ВРУ 11.07.2003 р.
4. Бандурю О.М., Тицько М.М. Адміністративний процес. - К.: Літера, 2002. - С. 43.
5. Закон України "Про об'єднання громадян" від 16 червня 1992 року // Відомості Верховної Ради. 1992. - № 34. - С. 504; Голос України. 28 січня 1993 рік.
6. Спільний Наказ Державного департаменту України з питань виконання покарань та МВС № 270/1560 від 19.12.03 року "Про затвердження Інструкції про порядок виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та здійснення контролю щодо осіб, засуджених до таких покарань", зареєстрований в Міністерстві юстиції України 09.01.04 р. № 1618615.

Богатирьова О. І.

УДК: 343. 811

*здобувач кафедри кримінального права і кримінології
Дніпропетровський університет внутрішніх справ*

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧА ІНСПЕКЦІЯ, ЯК СУБ'ЄКТ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

(наукова проблема)

Постановка проблеми. Сучасний стан наукової розробки теми дослідження "Кримінально-виконавча інспекція, як суб'єкт виконання кримінальних покарань", показує, що в умовах значних соціальних перетворень спрямованих на реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, важливим залишаються питання місця і ролі кримінально-виконавчої інспекції в структурі Кримінально-виконавчого кодексу України 2003 р.

Одним із інститутів кримінально-виконавчого права, що зазнав суттєвих змін у зв'язку з прийнятими нового Кримінально-виконавчого кодексу України, є інститут покарань не пов'язаних із позбавленням волі, а також інститут суб'єктів, на яких чинним законодавством покладено завдання та функцію по їх виконанню. Питання про виконання покарань кримінально-виконавчою інспекцією, завжди було актуальним у вітчизняній кримінально-правовій науці.

Важливо наголосити, що у теорії кримінально-виконавчого права протягом всієї історії її існування не було єдиної думки ні щодо визначення суб'єкта виконання покарань не пов'язаних із позбавленням волі, ні щодо структури, функцій і повноважень КВІ у сфері виконання покарань, ні щодо правого врегулювання здійснення обліку і контролю за особами звільненими від відбування кримінальних покарань.

Як наслідок, рівень призначення покарань у виді позбавлення волі і покарань не пов'язаних із позбавленням волі за останні роки практично має однакові показники, про що свідчить аналіз статистичних даних за останні три роки: зокрема у 2005 р. офіційно засуджено до покарання у виді позбавлення волі на певний строк 191677 осіб, до покарань не пов'язаних з позбавленням волі: 116359, у 2006 р. - відповідно до покарання у виді позбавлення волі на певний строк - 188465 осіб, до покарань не пов'язаних з позбавленням волі: 147298 осіб, і на 1 жовтня 2007 р до покарання у виді позбавлення волі на певний строк - 170923 осіб, а до покарань не пов'язаних з позбавленням волі 156334 осіб.

Щодо персоналу який виконує покарання не пов'язані із позбавленням волі має суттєві кількісні показники. Так загальна кількість персоналу на 01.09.2007 року - виконання покарань у виді позбавлення волі складає: близько 47 тисяч, а персонала кримінально-виконавчої інспекції складає - 2232 працівника. Очевидно, що дане положення не повністю відбиває реально існуючий стан порядку і умов виконання та відбування покарань, як що врахувати кількісні і якісні показники вчинених злочинів особами, які перебувають на обліку КВІ і в установах виконання покарань.

На нашу думку таке положення вимагає більш вираженого і ґрунтовного ставлення з боку керівництва ДКВС України до питань виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі обумовлює, необхідність приведення структурних змін до Європейських стандартів, а також вдосконалення системи

соціальних і правових (у тому числі й кримінально-виконавчих) заходів забезпечення виконання кримінально-виконавчою інспекцією покарань.

Реформування кримінально-виконавчого законодавства України в частині репаменталізації порядку та умов виконання кримінально-виконавчою інспекцією покарань було здійснене 11 липня 2003 р з прийняттям нового Кримінально-виконавчого кодексу України (далі-КВК України). Перш за все, на рівні самостійного розділу II Особливої частини КВК сформована вперше нова система норм, що передбачають виконання покарань не пов'язаних з позбавленням волі у яку увійшли норми, які регулюють порядок виконання покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю ст. 30, у виді громадських робіт ст. 36-37, у виді виправних робіт ст. 41-42 КВК України.

Законодавчі новели були спрямовані на підвищення ефективності застосування зазначених норм КВК, але доводиться констатувати, що вони є недосконалими. Так за даними судової статистики засуджено до покарання у виді позбавлення волі: у 2004 р. - 197641 особи, у 2005 р. - 191677 особи, у 2006 р. - 188465 особи, у 2007 р., на 1 жовтня - 170923 особи.

Показники щодо призначення даних видів покарань свідчать про досить суворий підхід суддів до обрання заходів кримінально-правового впливу за скоєний злочин. Криміногенний склад засуджених залишається досить складним. Поряд із загальним зменшенням їх чисельності з початку 2007 року в установах виконання покарань, на жаль на 5,3% збільшилась кількість осіб засуджених за вчинення грабежу і розбою, та на 3,3% за вчинення навмисного вбивства при обтяжуючих обставинах. Співставлення показників про стан виконання КВІ покарань з даними судової статистики показує не високу результативність даних видів покарань, що обумовлюється зокрема недостатністю законодавчої репаменталізації механізму призначення і виконання покарань.

У зв'язку з цим, актуальності набувають наукові дослідження кримінально-виконавчої характеристики виконання КВІ покарань не пов'язаних із позбавленням волі, здійснення обліку і контролю за особами звільненими від відбування покарань, як недростатньо опрацьовані в теоретичному плані, що не дістали належного нормативно-вирішення, та потребують розв'язання на рівні правозастосовчої практики.

В науці кримінально-виконавчого права завжди приділялась значна увага питанням порядку і умов виконання кримінальних покарань. Вагомий внесок у їх вивчення зробили відомі вітчизняні вчені. Серед них Л.В. Багрий-Шахматов, М.І. Бажанов, В.А. Бадира, І.Г. Богатирьов, І.А. Вертілецька, О.М. Джужа, Т.А. Денисова, В.О. Корчинський, В.О. Меркулова, В.І. Руднік, А.Х. Степанюк, В.М. Трубников, О.В. Ткачова, С.Я. Фаренюк, С.В. Черкасов, Н.П. Черненко, І.С. Яковець і багато інших.

Необхідно зазначити, що значна частина наукових робіт з проблем виконання покарань взагалі, написано як в радянський період так і з часів оновлення Україною своєї незалежності та з моменту прийняття нового КВК України. Поряд з тим, велике коло питань залишаються недростатньо вивченими. Потребують уточнення місця та ролі КВІ в системі органів та установ виконання покарань, встановлення процедури виконання окремих видів покарань не пов'язаних із позбавленням волі, здійснення КВІ обліку і контролю за особами звільненими від відбування покарань.

Вищезазначене зумовлює необхідність проведення комплексного дослідження кримінально-виконавчої інспекції як суб'єкта виконання покарань, та спірних питань його регулювання. Крім того, назріла необхідність дослідити ряд проблем щодо вдосконалення норм кримінально-виконавчого законодавства України та практики їх застосування.

Серед них:

- визначити стан наукової розробки виконання кримінально-виконавчою інспекцією покарань;

- надати розгорнуту характеристику структури, функцій, повноважень виконання КВІ щодо виконання покарань;

- дослідити особливості правового статусу персоналу кримінально-виконавчої інспекції;

- запропонувати поняття співпраця КВІ з іншими суб'єктами кримінально-виконавчих правовідносин, щодо виправлення і ресоціалізації засуджених.

- визначити особливості виконання КВІ кожного із видів кримінальних покарань.

- виявити позитивний досвід виконання покарань не пов'язаних із позбавленням волі в окремих країнах Європейського Союзу з метою вдосконалення вітчизняного законодавства і впровадження його в діяльність КВІ.

- вивчити та узагальнити практику виконання КВІ покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських та виправних робіт та визначити їх місце в системі інших видів покарань.

- вивчити порядок здійснення обліку і контролю КВІ за особами звільненими від відбування покарань (з випробуванням та умовно-достроковим звільненням).

- виявити форми і методи профілактичної роботи КВІ з особами звільненими від відбування покарання та визначити шляхи їх подальшого удосконалення.

- сформулювати та обґрунтувати пропозиції для вдосконалення кримінально-виконавчого законодавства України, галузевих нормативно-правових актів та практики їх застосування, відповідно до виконання КВІ покарань.

Метою даної статті є розв'язання комплексного наукового завдання щодо виконання кримінально-виконавчою інспекцією покарань, передбачених ст. 13 КВК України, формування на цій основі науково-обґрунтованих положень і рекомендацій щодо удосконалення законодавства й практики його застосування, розроблення шляхів підвищення

ефективності виправлення і ресоціалізації засуджених, які перебувають на обліку КВІ.

Нормативно-правова база розробки проблеми складає: Конституція України, закони України, нормативно-правові акти Президента України, Кабінету міністрів України, міжнародні правові акти, зокрема, які регламентують поведінку з засудженими, кримінальне, кримінально-виконавче законодавство України, галузеві нормативні акти, накази та інші документи Державної кримінально-виконавчої служби та Міністерства внутрішніх справ України. Теоретичну базу дослідження склали роботи вітчизняних та зарубіжних вчених минулого та сучасні в галузі кримінального, кримінально - виконавчого права. Крім того, у процесі дослідження були використані роботи з педагогіки, психології, філософії, соціології, кримінології, криміналістики, кримінально-процесуального права інших галузевих юридичних наук.

У розробці наукової проблеми важливе місце відводиться науковим методам. Серед них нами використовувалися загальнонаукові методи дослідження, та методи, властиві для досліджень у правових науках, зокрема: історико-правовий, що дозволяє розглянути стан наукової розробки теми дослідження, діалектичний метод, застосування якого дозволило дослідити й обґрунтувати понятійний апарат та зміст виконання кримінально-виконавчою інспекцією покарань не пов'язаних із позбавленням волі.

Формально-логічний метод використовувався як універсальний спосіб аргументування. Логіко-юридичний метод, завдяки якому визначено прогалини і суперечності у діяльності кримінально-виконавчої інспекції щодо виконання покарань та контролю за особами звільненими від відбування покарання. Порівняльно-правовий метод дозволив виявити властиві нормам чинного законодавства переваги і недоліки з відповідним положенням крими-

нального законодавства зарубіжних країн і сформулювати пропозиції щодо удосконалення кримінально-виконавчого законодавства, галузевих нормативно-правових актів ДКВС України.

Статистичний метод надав змогу опрацювати офіційну державну і власноруч досліджену статистичну інформацію, як одного з джерел надходження відомостей про предмет дослідження. Соціологічні методи використовувалися при здійсненні опитування та інтерв'ювання засуджених (опитано 350 осіб), персоналу КВІ і ОВС (було опитано 150 співробітників КВІ, 100 співробітників ОВС)- з'ясовано їх позиції щодо необхідності удосконалення виконання покарань не пов'язаних із позбавленням волі та контролю за особами звільненими від відбування покарання та умовно-достроково звільненими. Здобувачем вивчено 800 кримінальних справ, розглянути судами.

Узагальнюючи вищевикладене зробимо наступні висновки:

1. Розглянута нами проблема "Кримінально-виконавча інспекція, як суб'єкт виконання покарання", може бути визнана як сучасна мало досліджена прикладна проблема.

2. Сьогодні є всі підстави вважати про необхідність удосконалення кримінально-виконавчого законодавства України, галузевих нормативно-правових актів та практики їх застосування, відповідно до виконання КВІ покарань.

3. На нашу думку потребує уточнення місця та ролі КВІ в системі органів та установ виконання покарань, встановлення процедури виконання окремих видів покарань не пов'язаних із позбавленням волі, здійснення КВІ обліку і контролю за особами звільненими від відбування покарань, у зв'язку з пропозиціями ДДУПВП щодо створення в Україні служби пробачі.